

Asia: VN/30583/2023

## **Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston maaseutupoliittiseksi selonteoksi eduskunnalle**

### **1. Yleiset huomiot**

**Mitä ajatuksia selontekoluonnos herättää? Huom. Ilmoita tässä, mikäli yksityishenkilönä haluat, että lausuntosi näkyy myös hankeikkunassa.**

Joensuun seudun Leader -yhdistys kiittää mahdollisuudesta lausua maaseutupoliittisen selonteon luonnoksesta ja työstä, joka selontekoluonnoksen kokoamiseksi on tehty.

Joensuun seudun Leader pitää erinomaisena sitä, että selonteossa lähestytään maaseutua ihmiskeskeisesti, eikä maaseutu ole selonteon sisällöissä vain alue tai resurssi. Ihmiskeskeisyyden korostuessa maaseutupolitiikan viitekehyksessä on kuitenkin huolehdittava siitä, että yhteisölähtöisen toiminnan merkitys maaseudun elinvoimalle ja uudistumiselle sekä suomalaisten hyvinvoinnille ja yhteiskunnan kokonaisturvallisuudelle ymmärretään ja paikallisyhteisöjen toimintaedellytykset turvataan.

Maaseutupoliittinen selonteko on laaja ja vaikuttava kokonaisuus, joka erinomaisella tavalla kuvaa maaseudun nykytilaa sekä asumisen, maallemuuton että yritystoiminnan toteuttamisen ja kehittämisen esteitä. Tilannekuvan pohjalta muodostetut kehittämissuositukset kaipaavat kuitenkin lisää konkretiaa ja uusia avauksia.

Samalla maaseutupoliittinen selonteko on maaseudulla asuville ja maallemuuttoa suunnitteleville suomalaisille, maaseutualueilla toimiville paikallisyhteisöille, kylille ja yrityksille suuri lupaus. Maaseutupoliittinen selonteko luo maaseutupolitiikalle suuren odotusarvon. Selonteon toimeenpanossa ja politiikkatoimin on varmistettava hyvän elämän ja asumisen sekä kilpailukykyisen yritystoiminnan mahdollisuudet missä tahansa Suomessa. Sektorirajat ylittävissä politiikkatoimissa sekä kansallisella että paikallisella tasolla on huomioitava päätösten vaikutukset eri ikäisiin ja eri taustan omaaviin suomalaisiin, toisaalta lapsiin ja nuoriin, työikäisiin sekä ikäihmisiin. Politiikkatoimin on varmistettava, että maaseutu pysyy asuttuna.

Näyttää vahvasti siltä, että Euroopan yhteinen maatalouspolitiikka (CAP) on historiallisen suuren mullistuksen alla. Maataloustuet, maaseudun kehittäminen, kalatalous sekä aluekehittäminen näyttäisivät yhdistyvän saman kokonaisuuden alle. Alustavien tietojen mukaan maaseudun kehittämiseen kohdistuva rahoitus on merkittävästi vähenemässä. Joensuun seudun Leader muistuttaa maaseudun kehittämisen ja Leader-toiminnan turvaamisesta maaseudun kehittämisen, paikallisten yhteisöjen ja maaseudulla toimivien yritysten välineenä kaikilla maaseutualueilla.

## 2. Maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmä

**Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutupolitiikan suunnittelujärjestelmään liittyen olennaiset?**

Joensuun seudun Leader korostaa kylätoiminnan ja kansalaisjärjestöjen kanssa tehtävän yhteistyön ja vuorovaikutuksen sekä kokemusten vaihdon merkitystä.

Maaseutuvaikutusten arvioinnin tärkeys ja merkittävyys korostuu tulevaisuudessa entisestään kaikilla politiikan aloilla ja päätöksenteon eri tasoilla. Säästöjen ja leikkausten kokonaisvaikutukset sekä välilliset vaikutukset maaseudun elinkelpoisuuteen ja uudistumiskykyyn sekä paikallisyhteisöjen toimintaan on poikkeuksetta arvioitava ja näkee maaseutuvaikutusten arvioinnin vakiinnuttamisen kaikilla päätöksenteon tasoilla kriittisen tärkeänä.

Selonteko tunnistaa maaseutualueiden ja eri maaseutualueiden erityispiirteiden puutteellisen huomioonpolitiikan muotoilussa, valmistelussa, toteutuksessa ja seurannassa.

**Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä?**

-

## 3. Maaseutualueiden tilannekuva ja muutostekijät

**Ovatko selonteossa tunnistetut näkökohdat maaseutualueiden tilannekuvaan ja muutostekijöihin liittyen olennaiset?**

Kuten maaseutupoliittinen selonteko hyvin kuvaa, liki koko Suomi on maaseutua ja maa, jolla on pisin raja Euroopassa Venäjän kanssa. Jotta nykyisten 1,5 miljoonan vakituisesti ja liki 2,9 miljoonan kausiluontoisesti maaseudulla asuvan on mahdollisuus rakentaa elämänsä maaseutualueille ja jotta maaseutu voisi toimia asuinpaikkana tai yrityksen toimipaikkana tulevaisuudessa yhä useammalle, on selonteossa kuvatut vaikutukset tunnistettava ja vakavasti huomioitava päätöksenteossa sekä hallinnossa. Julkisen vallan päätöksen teon vaikutuksia on myös arvioitava ja seurattava, jotta maaseudun elinkelpoisuus ja elinvoima pystytään varmistamaan ja maaseutualueita myös uudistamaan tulevaisuudessa, eritoten Itä-Suomessa.

Koko maan asuttuna pitäminen on tunnistettu ja tunnustettu, mutta tähänastiset maaseutupoliittiset toimet ovat olleet riittämättömät. Julkisella vallalla on oltava kykyä tehdä myös uudistavaa maaseudun elinvoimaa kehittävää ja koko Suomelle kasvua mahdollistavaa ja luovaa sekä yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden varmistavaa maaseutupolitiikkaa sekä kansallisesti että EU-tasolla.

Selonteossa huomioidaan sujuvan arjen ja peruspalveluiden merkitys maaseutualueille: Maallemuuton kannustimien tarkastelu korostaa palveluiden saatavuuden ja saavutettavuuden merkitystä, joka on taloudellisia kannusteita suurempi. Sujuvan arjen, peruspalveluiden helpon saatavuuden ja saavutettavuuden sekä perusinfrastruktuurin merkitystä alleviivaavat myös erilaiset barometrit, kansalliset maaseutubarometrit, useat yhteiskunnalliset maaseutututkimukset. Maaseudun ja kylien tilannekuvan kannalta on huolestuttavaa, että koulujen lakkauttamisen ja isompiin yksiköihin siirtymisen myötä yhä useamman lapsen ja nuoren lähikoulu sijaitsee entistä kauempana. Tämä vaikuttaa sekä maaseutualueilla asumiseen, sinne muuttamiseen että lasten hyvinvointiin.

Selonteossa mainitaan yksinasumisen lisääntyminen väestömuutoksen ilmiönä. Toisaalta omistus- ja omakotitaloasuminen on yleisempää maaseutualueilla koko maan keskiarvoon verrattuna. Tämä herättää kysymyksen, onko maaseutualueilla osattu sopeutua erilaisten elämäntilanteiden vaatimaan asumistarjontaan esimerkiksi kehittämällä vuokra-asuntomarkkinoita ja uudenlaisia asumisen muotoja.

Joensuun seudun Leader näkee tärkeänä, että selonteon tilannekuvassa nostetaan esille maaseudun tyhjä kiinteistöt ja kiinteistöjen arvon lasku sekä asuntojen vakuusarvoihin, rahoitukseen ja pankkien toimintaan liittyvät haasteet. Ne ovat tällä hetkellä todellisia maallemuuton pullonkauloja, joihin täytyy lähivuosina löytyä uusia ratkaisuja.

Joensuun seudun Leader pitää tärkeinä selonteossa esille nostettuja ulkoisia uhkia koskien asuntomarkkinoita ja rahoitusta. Niiden vaikutukset maaseutualueiden elinvoimaan nähdään merkittävinä ja ne vaikuttavat kielteisesti asumisen ja yrittäjyyden toiminnan ja kehittämisen edellytyksiin. Kiinteistöjen vakuusarvojen alhaisuus ja vaikeus saada rahoitusta maaseudun kiinteistökauppoihin muodostavat tällä hetkellä merkittäviä esteitä maallemuutolle.

SWOT-analyysin osalta Joensuun seudun Leader toteaa seuraavaa:

Sisäisissä vahvuuksissa kiitettävästi todetaan: ”Maaseutualueiden asukkaat ja paikalliset yhteisöt ovat vahvoja yhteisöllisyyden ja yhteisölähtöisen paikallisen kehittämisen kautta.” Tätä vasten järjestö korostaa maaseudulla toteutuvan kansalaistoiminnan, paikallisen kehittämisen ja kylätoiminnan toimintaedellytysten turvaamista tulevaisuuden politiikkatoimissa ja rahoituksessa.

Sisäiset heikkoudet: Lisättävä maininta yhdistystoimijoiden ikääntymisestä. Toimijat vanhenevat, ja sen myötä uhkana on, että yhdistysten aktiivisuus vähenee, mikä pahimmillaan johtaa tulevana vuosina yhdistysten määrän vähenemiseen ja toimijapulaan.

Ulkoiset uhat: Leader-rahoituksen sekä maaseudun kehittämisrahoituksen jatkon turvaaminen on keskeinen kysymys suomalaiselle maaseudun kehittämiselle ja paikallisille yhteisöille sekä maaseudun mikroyrityksille, kun samaan aikaan toteutetaan valtionhallinnon aluehallintouudistus. Tämä tulee huomioida uhkakuvana, nyt kun Komissio on julkistanut tulevan kauden rahoituskehysesityksensä. Leader-rahoitusta ei ole korvamerkitty, kuten aiemmin, ja sen toteuttaminen on jäsenvaltioille vapaaehtoista. Lisäksi Leader näytettäisiin rajattavan koskemaan vain maa- ja metsätilojen toiminnan kehittämistä, jolloin sen keskeiset toimintaperiaatteet eivät toteudu.

Joensuun seudun Leader painottaa erityisesti:

Maaseudun äänen kuuluminen päätöksenteossa ja hallinnossa on varmistettava sekä EU:n tasolla että kansallisesti, alueellisesti että paikallisesti. Maaseudulla toimiville yrityksille, yhdistyksille sekä paikallisyhteisöjen vakituisille ja kausiasukkaille on luotava mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa oman toiminta- ja asuinympäristönsä uudistamiseen. Vain systemaattisen ja vahvan vuorovaikutuksen kautta maaseudun kehittämisen tilannekuva voi olla totuudenmukainen. Totuudenmukainen tilannekuva sekä ennakointi on edellytys sille, että politiikkatoimin voidaan turvata maaseudun elinkelpoisuus ja maaseudulla toimivien yritysten toimintaedellytykset yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden ja yhteiskunnan kilpailukyvyn sekä kasvun näkökulmasta. Jokaisessa kunnassa tulisi ottaa käyttöön kylien sekä paikallisyhteisöjen ja kuntien yhteinen toimielin vuorovaikutuksen varmistamiseksi.

Kansalaistoiminnalla on korostunut merkitys ja kriittinen tehtävä maaseutualueilla sekä yritystoiminnan edellytysten, asuttavuuden, suomalaisten hyvinvoinnin sekä varautumisen ja turvallisuuden näkökulmasta.

Maaseudulla tapahtuvalla kylätoiminnalla ja muulla kansalaistoiminnalla on ainutkertainen rooli yritystoiminnan mahdollistajana ja merkitys maaseudun uudistumiselle. Kylätoiminnalla luodaan uutta. Kuntien taloudellisten voimavarojen vähentyessä kylätoiminnan ja paikallisen kehittämistoiminnan merkitys korostuu entisestään.

Selonteossa todetaan ” Maaseutupoliittisen kokonaisohjelman jaettujen tavoitteiden toteutus edellyttää sekä julkisen, yksityisen että kolmannen sektorin sidosryhmien oma-aloitteisuutta, aktiivisuutta ja kumppanuutta” ( s. 17). Siksi kylätoiminnan ja muiden maaseudulla toimivien

paikallisten yhteisöjen rahoitus on kriittistä. Selonteossa lausutaan myös ”On kriittistä, millä tavalla alueelliset kansalaisjärjestöt saavuttavat ja ovat aloitteellisia suhteessa paikallisiin yhdistystoimijoihin.” (s 44). Maakunnallisten kyläyhdistysten voimavarojen varmistaminen on elintärkeää paitsi maaseudun uudistumisen, paikallisyhteisöjen toiminnan tukemisen ja aktivoimisen myös Suomen kokonaisturvallisuuden näkökulmasta.

Selonteon sivulla 32 mainitaan ” Väestönmuutos vaikuttaa maaseutualueilla suoraan siihen, millä tavalla kansalais- ja vapaaehtoistoiminnassa voidaan vastata siihen kohdistettuihin tarpeisiin ja odotuksiin.” Joensuun seudun Leader esittää lausunnossaan vakavan huolen siitä, että yhteiskunnan asettamat odotukset maaseutuasukkaiden tekemälle vapaaehtoistyölle kasvavat jatkuvasti ja samaan aikaan kylätoiminnalle osoitettava valtion rahoitus vähenee huomattavasti. Tämä yhtälö ei ole Suomen kilpailukyvyyn, kasvun ja kokonaisturvallisuuden tai ihmisten asumisen ja edellytysten näkökulmasta kestävä.

Lisäksi Joensuun seudun Leader nostaa esille, että selonteossa hyvin kuvatut saavutettavuuden haasteet sekä tietoliikenneyhteyksien toimivuuden ja kattavuuden sekä tiestön että saaristoliikenteen osalta ovat vakavia eri maaseutualueilla ympäri Suomen ja edellyttävät voimakkaita panostuksia tulevinä vuosina. On hyvä, että maaseutupoliittisessa selonteossa nostetaan esille digisyrjäytymisen haasteet, jotka korostuvat erityisen voimakkaasti ikääntyvillä maaseutupaikkakunnilla. Huomionarvoista on, että sosiaali- ja terveystalvet ja esimerkiksi pankkipalvelut eivät ole yhdenvertaisesti maaseutualueilla asuvien saavutettavissa olemattomista tietoliikenneyhteyksistä ja toisaalta digisyrjäytymisen haasteista johtuen.

Selonteko nostaa esille paikallisyhteisöjen merkityksen varautumisessa yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden näkökulmasta. Toimintakykyisillä paikallisyhteisöillä on perustavaa laatua oleva rooli yhteiskunnan henkisen kriisinkestävyyden sekä väestön toimintakyvyn näkökulmasta. Paikallisten yhteisöjen (kylät ja korttelit) tunnistaminen ja tunnustaminen turvallisuustoimijoina osana kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamallia on tärkeää yhteiskunnan resilienssin, yhdenvertaisuuden ja huoltovarmuuden näkökulmista.

Kuntien ja hyvinvointialueiden sekä paikallisyhteisöjen välistä yhteistyötä varautumisessa on vahvistettava. Tämä edellyttää alueiden ja paikallisen tason toimijoille tarjottavan yhteisöllistä varautumista koskevan ajantasaisen tiedon kokoamista ja kokemustiedon välittämistä sekä neuvonnan ja kehittämisen asiantuntijatuen järjestämistä. Tällaista yhteisöllistä varautumista koskevaa tukitoimintaa tulee tarjota sekä kansalaistoimijoille että viranomaisahoille.

Välttämättömyyspalveluiden tarjoaminen edellyttää innovatiivisia kokeiluja ja ratkaisuja, joita tulee ja kannattaa toteuttaa paikallisyhteisöjen kanssa yhteistyössä, kuten selonteossa esitetäänkin.

Hallituksen tärkein talouspoliittinen tavoite on saada aikaan kestävä kasvua. Maaseudun mahdollisuudet ja maaseudun kehittämisen riittävän rahoituksen ja toimintaedellytysten turvaaminen tämän tavoitteen saavuttamiseksi on kriittinen. Joensuun seudun Leader painottaa, että pankkien rahoituksen ja lainoituksen haasteet maaseutualueilla on pystyttävä kansallisesti ratkaisemaan. Pankkien lainanannon ongelmat maaseudun yritystoiminnan kehittämiseksi ja uuden yritystoiminnan luomiseksi kuten asuntomarkkinoiden haasteet ovat ratkaisevassa roolissa maaseudun elinvoiman ja potentiaalien hyödyntämiseksi.

Maaseutupolitiikan erityisessä huomiossa on oltava maaseudun lapset ja nuoret. Maaseudun nuorten mahdollisuus asua ja elää kotiseuduilla sekä nuorten hyvinvointi, fyysinen toimintakyky ja mielenterveyden kysymykset sekä syrjäytymisen ehkäisy vaativat oman aivan oman huomionsa poikkileikkaavissa politiikkatoimissa.

**Puuttuuko tarkastelusta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?**

-

#### **4. Kansallinen maaseutuvisio**

**Onko selonteossa kuvattu maaseutuvisio olennainen?**

Selonteossa esitetty maaseutuvisio jää kevyeksi ja kaipaisi lisää konkretiaa ja rohkeaa visiointia.

**Puuttuuko maaseutuvisiosta jokin näkökohta, joka tulisi lisätä ottaen huomioon selonteon tarkoitus ja tavoitteet?**

-

#### **5. Poikkihallinnolliset tavoitteet ja kehittämissuositukset**

**Ovatko selonteossa tunnistetut poikkihallinnolliset tavoitteet (5 kpl) ja kehittämissuositukset (24 kpl) olennaiset?**

Vaikka kaikki selonteossa esitetyt toimenpide-ehdotukset ovat merkityksellisiä, järjestö kysyy luovatko esitetyt maaseutupolitiikan toimenpide-ehdotukset riittävällä tavalla uutta maaseudun elinvoimaa kehittävää ja koko Suomelle kasvua mahdollistavaa ja luovaa maaseutupolitiikkaa?

Esitetyt toimenpide-ehdotukset kriittisiä ja tärkeitä, jotta maaseudun asuttavuus, eläminen sekä yritystoiminnan perusedellytyksiä saadaan parannettua. Järjestö olisi kuitenkin kaivannut selontekoon sellaisia innovatiivisempia poliittisia avauksia, jotka vahvistavat Suomen kilpailukykyä, kasvua ja kokonaisturvallisuutta hyödyntäen maaseudun potentiaalin nykyistä huomattavasti voimakkaammin liittyen.

**Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset tavoitteet (1-3 kappaletta)?**

-

**Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit tavoitteisiin tavoitekohtaisesti:**

-

**Mitkä ovat näkökulmastanne tärkeimmät poikkihallinnolliset kehittämissuositukset (1-5 kappaletta)?  
(Merkitse kehittämissuosituksien numerot 1-24)**

-

**Puuttuuko poikkihallinnollisista tavoitteista tai kehittämissuosituksista jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?**

-

**Voit kirjoittaa mahdolliset tarkemmat kommentit kehittämissuosituksiin suosituskohtaisesti:**

-

## **6. Liite: Maaseutualueiden nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvaus**

**Ovatko liitteessä kuvatut maaseutualueiden nykytilanne ja muutostekijät olennaiset?**

Maaseudun merkitys on tärkeä koko yhteiskunnan turvallisuuden ja kriisinkestävyyden näkökulmasta. Maaseudun merkitys osana yhteiskuntaa korostuu nykyisessä turvallisuustilanteessa aiemmista poikkeavilla vakavilla painotuksilla.

Tätä käsittelevä tekstiosuus on sijoitettu selonteossa aivan liitteen 6 loppuun. Varsinaisessa selonteossa tulee tuki esille jotain turvallisuuteen ja varautumiseen liittyviä näkökulmia, mutta kokonaiskuva jää varsinaisen selonteon teksteissä hajanaiseksi ja yksittäisiksi irrallisiksi heitoiksi.

**Puuttuuko nykytilanteen ja muutostekijöiden kuvauksesta jokin kansallisesti merkittävä näkökohta, joka tulisi lisätä?**

-

## **7. Muut täydennystarpeet**

**Onko selonteossa muita täydennystarpeita?**

-

Voutilainen Mari  
Joensuun seudun Leader -yhdistys

